

Przed prawem. Sojusze i konflikty między literaturą, sztuką i prawem w Polsce 1989-2020

Celem projektu jest przebadanie związków – sojuszy i konfliktów – między prawem i sztuką (w tym literaturą) w Polsce w okresie 1989-2020. W okresie tym sztuka wielokrotnie stała przed prawem. Formułę tę rozumiem dwojako: **1)** jako sytuację, w której dzieło staje przed sądem (jako przedmiot oskarżany); oraz **2)** jako sytuację, w której dzieło poprzedza prawo, wzywając je do działania (np. do interwencji w konkretnej sprawie) lub/i postulując zmianę regulacji. Zbadam, na jakich podstawach w okresie 1989-2020 sztuka najczęściej była oskarżana/ broniona, a także w jakich sprawach sztuka działała na rzecz osób trzecich i inicjowała poszerzenie/ zmianę prawa.

W badaniach skupię się na pięciu prawach węzłowych: a) konstytucyjnej wolności poglądów (Art. 54. Konst) oraz konstytucyjnej wolności działalności twórczej i artystycznej (Art. 73. Konst.); b) prawie własności (Art. 288 KK – Zniszczenie cudzej rzeczy); c) prawie dotyczącym dóbr osobistych (Art. 23. KC – Definicja dóbr osobistych i przepis pokrewny Art. 212. KC mówiący o zniesławieniu oraz Art. 47. Konst. – Zasada ochrony życia prywatnego); d) prawie mówiącym o obrażaniu uczuć religijnych (Art. 196. KK); e) prawie autorskim i prawach pokrewnych (Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim).

Przedmiotem badań będą przypadki zastosowania powyższych praw wobec dzieła sztuki lub przywołania tych praw przez artystę. Dla przejrzystości badań wyodrębniłem dziesięć typów spotkań „prawo – sztuka”: **1)** Naruszenie materialnej integralności dzieła sztuki; **2)** Niedopuszczenie do prezentacji dzieła sztuki; **3)** Oskarżenie twórcy o obrażę uczuć religijnych; **4)** Oskarżenie twórcy o znieważenie symboli narodowych; **5)** Oskarżenie autora o naruszenie dóbr osobistych; **6)** Oskarżenie twórców o naruszenie cudzych praw autorskich i wykorzystanie znaku towarowego; **7)** Wniesienie do debaty publicznej problemu finansowych i socjalnych zabezpieczeń artysty; **8)** Nieskuteczny pozew; **9)** Spowodowanie skutków prawnych na rzecz osób trzecich przez tekst literacki; **10)** Postulowanie wprowadzenia nowych regulacji prawnych przez tekst literacki. Powyższym typom odpowiadają liczne sprawy sądowe i/lub dyskusje prawne; każdy typ zostanie zaprezentowany na przykładzie jednej sprawy i poddany syntetycznemu omówieniu.

Projekt wynika z przekonania o konieczności silniejszego powiązania prawa i literatury w namyśle krytycznym. Innowacyjnym aspektem projektu będzie analiza propozycji prawnych pojawiających się w dziełach sztuki/ literatury oraz analiza dzieł artystycznych i regulacji prawnych jako aktów konstruowania świata.

Postępowanie badawcze uwzględni: **1)** opis dzieła i jego recepcji; **2)** charakterystykę usytuowania dzieła wobec prawa; **3)** omówienie skutków artystycznych, społecznych i prawnych. Finalnym efektem projektu będą: artykuły podsumowujące wyróżnione typy przypadków prawnych; dwujęzyczne internetowe kalendarium zbierające najważniejsze przypadki okresu 1989-2020; monografia naukowa syntetyzująca sytuację „sztuki przed prawem” w Polsce po roku 1989.